

ΕΝΑ
Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

*Δελτίο Διεθνών
& Ευρωπαϊκών
Εξελίξεων*

Ιούλιος 2023

#14

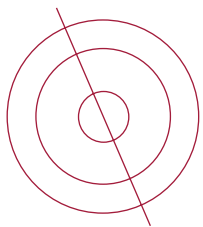
ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

*Δελτίο Διεθνών
& Ευρωπαϊκών
Εξελίξεων*

Ιούλιος 2023

#14

Κύκλος Ευρωπαϊκών & Διεθνών Αναλύσεων
Συντονιστής Δελτίου: Βαγγέλης Βιτζηλαίος
Σχόλια και παρατηρήσεις μπορούν να αποστέλλονται
στο info@enainstitute.org

02

Σημείωμα σύνταξης

03

Η (κάπως θλιβερή) ιστορία δύο
Συνόδων Κορυφής

07

Τα τρόφιμα ως όπλο στον πόλεμο
της Ουκρανίας

10

Από τους ποδοσφαιρικούς αστέρες και τις
φουτουριστικές πόλεις, ως την απεξάρτηση
από τις ΗΠΑ: Τα μεγαλεπήβολα σχέδια της
Σαουδικής Αραβίας

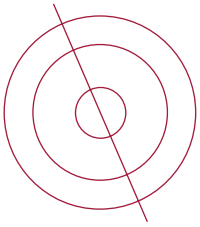
13

Ισπανικές εκλογές 2023: Ο χαμένος
τα παίρνει όλα(;)

18

Επιτέλους ψηφίζεται οδηγία της
Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έδαφος

Το Δελτίο Διεθνών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ αποτελεί μετεξέλιξη του Δελτίου Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, έπειτα από 40 τεύχη.

Με το Δελτίο Διεθνών Εξελίξεων το ΕΝΑ επιχειρεί την ανάλυση των παγκόσμιων εξελίξεων και του διαρκώς ρευστού διεθνούς περιβάλλοντος, τόσο σε (γεω) πολιτικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο πολιτικής οικονομίας, συνεχίζοντας να λαμβάνει μέρος στον δημόσιο, συχνά συγκρουσιακό, διάλογο γύρω από τα ευρωπαϊκά πράγματα.

Το Δελτίο Διεθνών Εξελίξεων εστιάζει σε θέματα που παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον στην τρέχουσα συγκυρία, συγχρόνως όμως η εξέλιξή τους αναμένεται να επηρεάσει μεσομακροπρόθεσμα τόσο τις ισορροπίες όσο και τους συσχετισμούς δύναμης στον πλανήτη, με έμφαση στην Ευρώπη.

Στη βάση των αρχών της ιδρυτικής διακήρυξης του ΕΝΑ, το Δελτίο Διεθνών Εξελίξεων δεν θα στέκεται πολιτικά και κοινωνικά ουδέτερο απέναντι στα γεγονότα, αλλά θα αναζητεί πειστικές απαντήσεις, σε προοδευτική κατεύθυνση, στις ποικίλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα ο κόσμος και ιδιαίτερα το ευρω-ενωσιακό εγχείρημα.

Μια σειρά κρισιακών συνθηκών και ιστορικών εξελίξεων, όπως η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και η κρίση της Ευρωζώνης, η προσφυγική/μεταναστευτική κρίση, το Brexit, η εν εξέλιξη πανδημική κρίση και ο πόλεμος στην Ουκρανία, σε συνδυασμό με τις σύγχρονες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, η 4η Βιομηχανική Επανάσταση και οι πολυδιάστατες ανισότητες, διαμορφώνουν πρωτόγνωρες συνθήκες σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Συνθήκες που αναδεικνύουν εξίσου πρωτοφανείς προκλήσεις, η απάντηση στις οποίες συνιστά ένα κυριολεκτικά ζωτικής σημασίας διακύβευμα που αναμένεται να (ανα)προσδιορίσει το μέλλον του πλανήτη, της Ευρώπης, των κοινωνιών.

Οι ιδέες και οι απόψεις που διατυπώνονται συναφώς είναι πολλές. Οι απαντήσεις που επεξεργάζονται οι παγκόσμιες ελίτ μοιάζουν ωστόσο να αδυνατούν να προσεγγίσουν το κρίσιμο ερώτημα: Πώς σκεφτόμαστε σήμερα (για) τον κόσμο και την Ευρώπη του αύριο; Πώς μπορούν διεθνείς οργανισμοί και θεσμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, να ισχυροποιήσουν τα δημοκρατικά αντανακλαστικά τους, να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών, να διασφαλίσουν την ευημερία των πολλών και όχι των λίγων και ισχυρών και να αποκρούσουν αποτελεσματικά τη διχαστική ρητορεία της ακροδεξιάς απειλής;

Το Δελτίο Διεθνών Εξελίξεων, που εκδίδεται σε μηνιαία βάση στο πλαίσιο της ευρύτερης δραστηριότητας του ΕΝΑ, φιλοδοξεί να αναζητήσει, με νηφαλιότητα και κριτική διάθεση, απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά.

Η αποτύπωση δύο σημαντικών Συνόδων για την Ευρώπη, ο διατροφικός αντίκτυπος του πολέμου στην Ουκρανία, οι γεωπολιτικές και οικονομικές επιδιώξεις της Σαουδικής Αραβίας, οι μετεκλογικές πολιτικές εξελίξεις στην Ισπανία και μία σημαντική ευρωπαϊκή απόφαση για το περιβάλλον περιλαμβάνονται στα θέματα του Δελτίου Διεθνών & Ευρωπαϊκών Εξελίξεων #14 του ΕΝΑ.

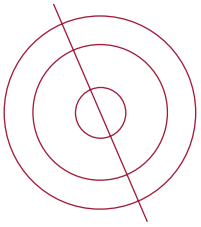
Οι πρόσφατες **Σύνοδοι Κορυφής** της ΕΕ τον Ιούνιο και του ΝΑΤΟ τον Ιούλιο δίνουν μια αρκετά καθαρή εικόνα της τάσης που επικρατεί στις ευρωπαϊκές υποθέσεις: επιβεβαίωση της υποβάθμισης της ΕΕ σε οργανισμό καθαρά τεχνοκρατικής διαχείρισης, πολυδιάσπαση, μετατόπιση στα δεξιά και, κυρίως, κυριαρχία του ατλαντισμού, με την ΕΕ να καταλήγει παράρτημα ή συνιστώσα του ΝΑΤΟ.

Η απόφαση της Ρωσίας να αποσυρθεί από τη συμφωνία για την εξαγωγή των **σιτηρών** της Ουκρανίας δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα τόσο για τη Δύση όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες του Παγκόσμιου Νότου.

Οι κινήσεις της **Σαουδικής Αραβίας** σε πολλαπλά πεδία αποτυπώνουν τις γεωπολιτικές και οικονομικές φιλοδοξίες του Ριάντ σε περιφερειακό και όχι μόνο επίπεδο. Η ατζέντα Vision 2030 που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, πρότζεκτ δισεκατομμυρίων σε ενέργεια, υποδομές και επενδύσεις στον αθλητισμό με στόχο να μεταρρυθμίσει την οικονομία της χώρας και να βελτιώσει την εικόνα της στο εξωτερικό αποτελεί το κύριο όχημα της στρατηγικής του Ριάντ. Ωστόσο το ζήτημα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δυστυχώς, παραμένει πάντα υπαρκτό.

Έπειτα από το αποτέλεσμα των εκλογών στην **Ισπανία**, το πρώτο σε έδρες και ψήφους Λαϊκό Κόμμα δεν μπορεί βραχυπρόθεσμα ούτε να... ονειρεύεται την εξουσία. Ως εκ τούτου, ο δρόμος για μια σταθερή κυβέρνηση στην τέταρτη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προδιαγράφεται δύσβατος και διέρχεται υποχρεωτικά από την Καταλονία.

Τέλος, η πρόσφατη ψήφιση της **οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έδαφος** αποτελεί μια ιδιαίτερα θετική εξέλιξη που στοχεύει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων παραγωγής τροφίμων. Ωστόσο, η στάση της Ελλάδας ως προς την πολιτική διαχείρισης των εδαφών χρήζει αναθεώρησης.

Η (κάπως θλιβερή) ιστορία δύο Συνόδων Κορυφής

Γιάννης Γούναρης,
Δικηγόρος, LLM London School of Economics,
Διδάκτωρ Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η Σύνοδος Κορυφής της ΕΕ στα τέλη του περασμένου Ιουνίου κυλούσε σχετικά ομαλά, με τα οικονομικά θέματα της ατζέντας να κλείνουν χωρίς εκπλήξεις – δεδομένου ότι γίνεται πλέον παραδεκτό από όλους ότι το δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ θα επιστρέψει σε κάποιο μοντέλο λιτότητας από την 1η Ιανουαρίου 2024. Ωστόσο, η Πολωνία και η Ουγγαρία δεν είχαν πει την τελευταία τους λέξη. Οι δύο χώρες δεν έχουν υποχωρήσει ούτε χιλιοστό από την πάγια θέση τους κατά των υποχρεωτικών μετεγκαταστάσεων αιτούντων άσυλο εντός της ΕΕ και κατεβαίνουν με κοινή γραμμή, παρά τις όποιες άλλες διαφορές τους. Εν προκειμένω, πίεσαν να υιοθετηθεί μια κοινή δήλωση των Ευρωπαίων ηγετών με κάποια αναφορά σε λήψη αποφάσεων για ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου με consensus και όχι κατά πλειοψηφία.

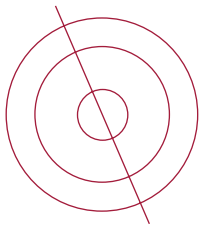
Το τραγικό ναυάγιο της Πύλου με τους εκατοντάδες νεκρούς μετανάστες και πρόσφυγες δυστυχώς δεν δείχνει να ευαισθητοποιεί ιδιαίτερα την ΕΕ, παρά μόνο σε επίπεδο δηλώσεων. Η μετανάστευση και το άσυλο παραμένουν από τα πλέον ακανθώδη ζητήματα για την ΕΕ, η οποία δεν έχει καταφέρει να αναθεωρήσει συνολικά τη διαδικασία για την υποδοχή και –κυρίως– τη μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο. Ωστόσο, μία πρώτη συμφωνία στην οποία κατέληξε τον περασμένο Μάιο είναι σαφώς μια νίκη για τους «σκληρούς» και, πιο συγκεκριμένα, για τις χώρες του Βίζεγκραντ: προβλέπει μια αυστηρότερη διαδικασία ταυτοποίησης και «φιλτραρίσματος» στα σύνορα με διαδικασίες εξπρές απόρριψης όσων αιτούντων δεν διαθέτουν το κατάλληλο προσφυγικό προφίλ. Το σημαντικότερο, προβλέπει ένα σύστημα που θα δίνει στις χώρες-μέλη της ΕΕ την επιλογή είτε να δέχονται έναν ορισμένο αριθμό μεταναστών κάθε χρόνο, είτε να καταβάλουν μια συνεισφορά σε ένα κοινό ταμείο της ΕΕ. Πρόκειται για δύο πάγια αιτήματα της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και άλλων κρατών της κεντρικής και ανατολικής πτέρυγας της ΕΕ. Ωστόσο, η Βαρσοβία και η Βουδαπέστη προφανώς διεκδικούν περαιτέρω παραχωρήσεις – και το πιθανότερο είναι ότι θα τις λάβουν.

Η εξέλιξη αυτή δεν πρέπει να ιδωθεί μεμονωμένα, αλλά ως μία ακόμα ισχυρότατη ένδειξη ότι το μπλοκ των κρατών-μελών της λεγόμενης Νέας Ευρώπης γίνεται όλο και ισχυρότερο εντός της ΕΕ, υπερακοντίζοντας άλλες ομαδοποιήσεις, συμπεριλαμβανομένου και αυτού του γαλλογερμανικού άξονα, ο οποίος δεν δείχνει να είναι και τόσο ισχυρός τελευταία. Είναι σίγουρο ότι το ειδικό βάρος αυτών των κρατών, με ηγέτιδα την Πολωνία, θα αυξηθεί κι άλλο στο μέλλον, δημιουργώντας μια νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

Αυτό με τη σειρά του συνδέεται με τη γενικότερη στροφή της Ευρώπης προς τα δεξιά – ή και τα άκρα δεξιά. Δεν είναι τυχαίο ότι η χώρα που έδειχνε περισσότερο ικανοποιημένη από τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής ήταν η Ιταλία της Μελόνι, η οποία όχι μόνο δεν έχει απομονωθεί, αλλά το ακριβώς αντίθετο: εξελίσσεται ταχύτατα σε πόλο έλξης των «κανονικών» δεξιών ηγετών της ΕΕ, τραβώντας με επιτυχία μεγάλο μέρος της ΕΕ προς τη δική της προσέγγιση του ζητήματος της μετανάστευσης. Μία προσέγγιση που περιγράφεται με τις λέξεις «αποτροπή», «απώθηση», «επιστροφή».

Η σύγκλιση της ευρωπαϊκής Δεξιάς με την Ακροδεξιά ήταν ένα φαινόμενο σε εξέλιξη εδώ και πάνω από μια δεκαετία. Η εκλογή της Μελόνι ήταν ο καταλύτης που την οριστικοποίησε και την κανονικοποίησε. Είναι βέβαιο πως στο εξής θα βλέπουμε όλο και συχνότερα παραδοσιακά «κεντροδεξιά» κόμματα να συμμαχούν με κόμματα της Ακροδεξιάς που κάποτε θεωρούνταν ανέγγιχτα και περιθωριακά. Η σύγκλιση αυτή επιτυγχάνεται με μια διακοσμητική ανανέωση των ακροδεξιών κομμάτων και με μια πολύ πιο ουσιαστική μετατόπιση της «κλασικής» Δεξιάς σε ακροδεξιές θέσεις. Είναι μια εξέλιξη που αναπόφευκτα θα αναδιαμορφώσει την Ευρώπη, επηρεάζοντας τα πάντα, από τον τρόπο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής μέχρι τα γονικά δικαιώματα, τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ, τα δικαιώματα των γυναικών στο σώμα τους, αλλά και το ποιος μετανάστης ή πρόσφυγας είναι ευπρόσδεκτος στην ήπειρο και ποιος όχι, με κριτήριο το χρώμα του δέρματος και το θρήσκευμα.

Με τις ευρωεκλογές να απέχουν πλέον λιγότερο από ένα έτος, αυτή η μετατόπιση προς τα δεξιά είναι πολύ πιθανό ότι θα αποτυπωθεί στη νέα σύνθεση του Ευρωκοινοβουλίου (και της επόμενης Επιτροπής), που ασφαλώς θα βαρύνει σημαντικά στις ευρωπαϊκές εξελίξεις για τα επόμενα χρόνια – μια περίοδο που θα περιλαμβάνει κρίσιμες αποφάσεις για θέματα όπως η περαιτέρω επέκταση της ΕΕ, οι σχέσεις με την Κίνα, τα δικαιώματα και οι ελευθερίες των Ευρωπαίων, η κατάσταση του κράτους δικαίου και, φυσικά, ο τρόπος που διοικείται και λαμβάνει αποφάσεις η

ίδια η ΕΕ. Ειδικότερα, είναι εξαιρετικά πιθανό ότι η διακυβερνητική μέθοδος θα εδραιωθεί ως ο «default» τρόπος διακυβέρνησης. Υπάρχουν, άλλωστε, ήδη σοβαρές και απειλητικές ενδείξεις αυτής της σύγκλισης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με το ΕΛΚ να μη διστάζει να συμμαχήσει ευκαιριακά με την Ακροδεξιά, όπως έγινε πρόσφατα στην ψηφοφορία για τον Κανονισμό για την αποκατάσταση της φύσης. Και ναι μεν στη συγκεκριμένη περίπτωση η συμμαχία Δεξιάς και Ακροδεξιάς δεν πλειοψήφισε, αλλά και με τις δύο να προσβλέπουν σε αύξηση των εδρών τους στην επόμενη Ευρωβουλή, αυτό δεν είναι ιδιαίτερα παρηγορητικό.

Λίγες μέρες μετά ακολούθησε η Σύνοδος Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βίλνιους. Κι αν οι νικητές της Συνόδου Κορυφής της ΕΕ ήταν η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Ιταλία, εδώ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο μεγάλος κερδισμένος ήταν η Τουρκία. Η οποία, σε μια ιδιαίτερα τολμηρή κίνηση, συνέδεσε την έγκριση της εισόδου της Σουηδίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία με την επανεκκίνηση της δικής της ενταξιακής διαδικασίας στην ΕΕ. Απαράδεκτος εκβιασμός; Σύνδεση δύο εντελώς άσχετων διαδικασιών; Θράσος; Αυτοί οι χαρακτηρισμοί εκστομίστηκαν από αρκετούς Ευρωπαίους αξιωματούχους. Και στο τέλος της ημέρας, δεν έκαναν απολύτως καμία διαφορά. Η Ευρώπη υπέκυψε στο οθωμανικό παζάρι και αποφάσισε «να ενεργοποιήσει εκ νέου τις σχέσεις μας με την Τουρκία», όπως έγραψε στο Twitter ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ.

Από την πλευρά τους, οι Ευρωπαίοι έσπευσαν να διευκρινίσουν ότι οι πιθανότητες να ενταχθεί στο ορατό μέλλον η Τουρκία στην ΕΕ είναι μηδενικές. Εξάλλου, κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε αυτόματα με παράλυση μιας ήδη εξαιρετικά δυσλειτουργικής διαδικασίας διαβούλευσης και λήψης αποφάσεων, θέτοντας στην ουσία την ΕΕ υπό τον έλεγχο της Άγκυρας. Ωστόσο, τέτοιου είδους ευφημισμοί έχουν ελάχιστη αξία, καθώς είναι απολύτως βέβαιο ότι η ίδια η Τουρκία ουδόλως ενδιαφέρεται για μια τυπική ένταξη στην ΕΕ. Πρακτικά σκεπτόμενοι, οι Τούρκοι επιδιώκουν να αποκομίσουν τα μέγιστα οφέλη από μια «ειδική σχέση» με την ΕΕ, χωρίς να προβούν σε οποιαδήποτε παραχώρηση από την πλευρά τους. Και σε αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πετυχαίνουν.

Εν προκειμένω, αποφασίστηκε να επιταχυνθούν οι διαπραγματεύσεις για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό της συμφωνίας τελωνειακής ένωσης ΕΕ – Τουρκίας και για την απελευθέρωση των θεωρήσεων για τους Τούρκους πολίτες, δύο σημεία στα οποία η Άγκυρα αποδίδει μεγάλη σημασία. Ακόμα και η Σουηδία –αρκετά ταπεινωτικά– δεσμεύτηκε να

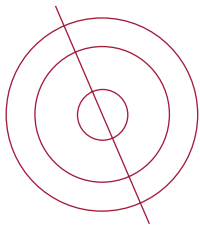
υποστηρίζει τόσο την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ όσο και την πρόοδο πάνω σε αυτά τα δύο ζητήματα.

Εξάλλου, υπήρξε πρόοδος και ως προς την ικανοποίηση των αιτημάτων της Τουρκίας για την άρση των κυρώσεων που σχετίζονται με τους αμυντικούς εξοπλισμούς, ιδίως όσον αφορά τα προγράμματα αναβάθμισης των F-16 και της τουρκικής βιομηχανικής συμμετοχής στη συμπαραγωγή των F-35. Οι σχετικές ενστάσεις λόγω της προμήθειας των ρωσικών πυραύλων S-400 από την Άγκυρα παραμερίστηκαν. Ομοίως παραμερίστηκαν, με χαρακτηριστική ευκολία, οι περίφημες ευρωπαϊκές αξίες περί προάσπισης των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και του κράτους δικαίου, οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια που μέχρι τώρα, υποτίθεται, φρέναραν την ένταξη της Τουρκίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια.

Από την άλλη πλευρά, η Σύνοδος του NATO είχε κι έναν μεγάλο χαμένο: την Ουκρανία. Πράγμα παράδοξο, δεδομένου ότι υποτίθεται πως η υποστήριξη της χώρας αυτής στον πόλεμο με τη Ρωσία ήταν το κεντρικό θέμα στο Βίλνιους. Κι όμως, οι Ουκρανοί έφυγαν από τη Σύνοδο ξεκάθαρα απογοητευμένοι και εμφανώς οργισμένοι. Επεδίωκαν η φετινή Σύνοδος Κορυφής να τελειώσει με μια σαφή δήλωση ότι η Ουκρανία θα γίνει μέλος της Συμμαχίας μόλις τελειώσει ο πόλεμος, καθώς και με ένα χρονοδιάγραμμα με σαφή πορεία προς την ένταξη. Αντ' αυτού, το ανακοινωθέν του NATO αναφέρει ότι «θα είμαστε σε θέση να απευθύνουμε πρόσκληση στην Ουκρανία όταν συμφωνήσουν οι σύμμαχοι και εκπληρωθούν οι όροι». Δεν μπορεί κανείς να κατηγορήσει το Κίεβο, δεδομένης της κατάστασης στα μέτωπα του πολέμου, για την απογοήτευση που προκάλεσε η συγκεκριμένη διατύπωση. Ούτε για τους φόβους ότι η πολυπόθητη ένταξη στο NATO θα μπορούσε να καταλήξει διαπραγματευτικό χαρτί σε όποιες μελλοντικές συνομιλίες με τη Ρωσία, οι οποίες ενδέχεται να μην απέχουν πολύ. Ωστόσο, θα μπορούσε κανείς καλοπροαίρετα να συμβουλευσει τους Ουκρανούς να μελετήσουν την ιστορία του NATO και να αντλήσουν τα σχετικά διδάγματα.

Ο δεύτερος μεγάλος χαμένος είναι η ίδια η ΕΕ, καθώς οριστικοποιείται η υποβάθμισή της σε συμπληρωματικό οργανισμό, παράρτημα ή συνιστώσα του NATO, το οποίο με τη σειρά του και βάσει του αμερικανικού στρατηγικού δόγματος είναι ο προμαχώνας της Δύσης, με αποκλειστικό προορισμό τη στρατιωτική ανάσχεση της Ρωσίας. Η μετατροπή της ΕΕ σε εργαλείο εξυπηρέτησης αυτής της στρατηγικής, στην ουσία σε κάτι σαν τον πολιτικό βραχίονα του NATO αντί για μια δύναμη συνδιαλλαγής και ειρήνης, δεν φαντάζει ως η λογική και αυτονόητη επιλογή, ιδίως υπό το πρίσμα της περίφημης «στρατηγικής αυτονομίας της Ευρώπης», η οποία εξορίζεται οριστικά στη σφαίρα της ουτοπίας.

Τα τρόφιμα ως όπλο στον πόλεμο της Ουκρανίας

Βαγγέλης Δ. Μαρινάκης,
Πολιτικός Επιστήμονας, MSc Δημόσιες Πολιτικές

Η απόφαση της Ρωσίας να αποσυρθεί από τη συμφωνία για την εξαγωγή των σιτηρών της Ουκρανίας, η οποία συνήφθη τον περασμένο Ιούλιο και διευκόλυνε τις εξαγωγές σιτηρών και λιπασμάτων των δύο χωρών μέσω της Μαύρης Θάλασσας, προστατεύοντας παράλληλα εκείνες της Ουκρανίας από τις ρωσικές επιθέσεις, δεν ήρθε ως κεραυνός εν αιθρία.

Η απόφαση πάρθηκε μόλις μερικές ώρες μετά το χτύπημα ουκρανικών δυνάμεων στην κομβικής σημασίας γέφυρα του Κερτς στην Κριμαία. Παρότι η ζημιά ήταν πολύ μικρότερη της προηγούμενης επίθεσης στη γέφυρα και έκλεισε μόνο το ένα ρεύμα κυκλοφορίας, δίχως να διακόψει τον εφοδιασμό των ρωσικών βάσεων στην Κριμαία, έγινε σε μια στιγμή που ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντίμιρ Πούτιν θέλει να δείξει όχι μόνο ότι διατηρεί τον έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων αλλά και ότι ο στόχος της νίκης στον πόλεμο δεν έχει χαθεί.

Δεν είναι η πρώτη φορά που τα σιτηρά εργαλαιοποιούνται στο βωμό της οικονομικής διπλωματίας και του διεθνούς ανταγωνισμού. Τέσσερις δεκαετίες προτού το Κρεμλίνο επιβάλει εμπάργκο στις εξαγωγές σιτηρών της Ουκρανίας, το οποίο θα μπορούσε να κοστίζει στη χώρα έως και 800 εκατομμύρια δολάρια το μήνα σε σκληρό συνάλλαγμα, ήταν οι ΗΠΑ που χρησιμοποίησαν ως όπλο τα δημητριακά εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης το 1980, όταν ο πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ επέβαλε εμπάργκο σιτηρών στον αντίπαλό τους στον Ψυχρό Πόλεμο, ως απάντηση στην εισβολή στο Αφγανιστάν. Όπως και τότε, το βασικό σκεπτικό δεν είναι άλλο από την αύξηση του κόστους του πολέμου για την αντίπαλη πλευρά, με τη Μόσχα εν προκειμένω, μετά το κλείσιμο της ενεργειακής στρόφιγγας, να παίζει το χαρτί της επισιτιστικής επισφάλειας.

Τι εξελίξεις προκύπτουν από τη ρωσική στάση και τι λύσεις προσφέρονται;

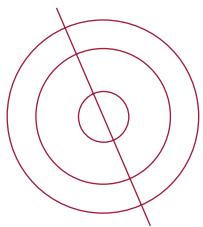
**Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών**

Σε ό,τι αφορά τη Δύση, αυτή έχει περιορισμένες επιλογές για να απαντήσει. Ελλείψει κρατών του ΝΑΤΟ που να είναι διαθέσιμα να παρέχουν συνοδεία για αποστολές ουκρανικών σιτηρών και να διακινδυνεύσουν μια άμεση ένοπλη αντιπαράθεση με τη Μόσχα, η Ρωσία έχει το πάνω χέρι. Μια πρώτη, άμεση επίπτωση αφορά στην εκτόξευση των ασφαλιστικών συμβολαίων, από τη στιγμή που η Μαύρη Θάλασσα μετατρέπεται σε δυνάμει εμπόλεμη ζώνη, εξέλιξη που έχει ως συνέπεια την άνοδο των τιμών των σιτηρών.

Σε μια άλλη παράμετρο σχετιζόμενη με τα όρια της διαβόητης ευρωπαϊκής αλληλεγγύης, το Κίεβο δυσκολεύεται και με τη χερσαία οδό, καθώς πολλά κράτη της Ανατολικής Ευρώπης έχουν επιβάλει τις δικές τους απαγορεύσεις στις εισαγωγές ουκρανικών τροφίμων για να προστατεύσουν τους εγχώριους αγρότες. Τα de facto εμπόρια έρχονται ως απάντηση σε μια πλημμυρίδα ουκρανικών σιτηρών που μειώνουν τις τοπικές τιμές στην Πολωνία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Σλοβακία και τη Ρουμανία. Η Ρωσία δεν είναι η μόνη χώρα η οποία θέτει εμπόδια στην ουκρανική γεωργία. Υπάρχει, τέλος, και ο παράγοντας της επιμελητείας, δεδομένου ότι οι εναλλακτικές της μεταφοράς των σιτηρών μέσω Δούναβη ή μέσω του σιδηροδρομικού δικτύου είναι εφικτές αλλά ανεπαρκείς ως προς τη μεταφορά των απαιτούμενων όγκων, δυσχεραίνοντας έτσι περαιτέρω την κατάσταση.

Το μεγάλο πρόβλημα ωστόσο αφορά τον παγκόσμιο Νότο και τα οξυμένα προβλήματα που αναμένεται να δημιουργήσει η άρνηση του Κρεμλίνου για συνέχιση της συμφωνίας, επίσημα γνωστής ως «Πρωτοβουλία για τα Σιτηρά της Μαύρης Θάλασσας». Όπως σημειώνει αναλυτής της Radobank, η εντονότερη επισιτιστική ανασφάλεια έρχεται σε μια στιγμή που πολλές χώρες αντιμετωπίζουν υψηλό χρέος, το οποίο δυσκολεύονται να εξυπηρετήσουν, λόγω και των αυξανόμενων επιτοκίων. Οι συνέπειες όμως δεν περιορίζονται μόνο στα δημόσια οικονομικά: το νορβηγικό Προσφυγικό Συμβούλιο τονίζει ότι αυτή η συμφωνία ήταν «μια από τις λίγες αχτίδες ελπίδας σε αυτή την εποχή του βιβλικού λιμού».

Πρόκειται για μια κίνηση φαινομενικά παράδοξη αν σκεφτεί κανείς πως αδυνατίζει τα διπλωματικά ερείσματα της Μόσχας, απομακρύνοντας συμμάχους της Ρωσίας στην Αφρική, τη Λατινική Αμερική και την Ασία. Όμως, για όσους ξέρουν το σκεπτικό του Βλαντίμιρ Πούτιν και του επιτελείου του, η απόφαση βγάζει νόημα αν συνυπολογιστούν τα οικονομικά δεδομένα σε χρονική αναλογία. Γιατί, αν το 2022 ο Πούτιν ήταν θετικός σε μια συμφωνία για την επανεκκίνηση των ουκρανικών αποστολών σιτηρών μέσω της Μαύρης Θάλασσας, χρειαζόταν απεγνωσμένα να διατηρήσει κοντά του τον παγκόσμιο Νότο και ήταν επομένως απαραίτητο να εκτρέψει την ευθύνη για την αύξηση των τιμών των τροφίμων παγκοσμίως. Έναν χρόνο μετά, ο υπολογισμός άλλαξε: Οι τιμές του σιταριού έχουν μειωθεί κατά σχεδόν 50% από το υψηλότερο σημείο του 2022, περιορίζοντας την πίεση στον παγκόσμιο Νότο. Και η Μόσχα μπορεί emphaticά να ισχυριστεί ότι οι αποστολές της Ουκρανίας ρέουν σε μεγάλο βαθμό προς πλούσιες ευρωπαϊκές χώρες και προς την Κίνα, αντί για χώρες με πρόβλημα διασφάλισης σίτισης στην Αφρική.

Έτσι, ο Πούτιν ακύρωσε τη συμφωνία νωρίτερα αυτή την εβδομάδα και έκτοτε ενίσχυσε αυτή του τη στάση, βομβαρδίζοντας πρώτα το λιμάνι της Οδησού, κόμβο των αγροτικών εξαγωγών της Ουκρανίας και, στη συνέχεια, προειδοποιώντας ότι οποιοδήποτε πλοίο εμπλέκεται με ουκρανικά τρόφιμα θα θεωρείται νόμιμος στρατιωτικός στόχος. Η Ουκρανία αντέδρασε την Πέμπτη εκτοξεύοντας την ίδια απειλή για πλοία τα οποία κατευθύνονται προς ρωσικά λιμάνια.

Από τον Γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν μέχρι τον Λευκό Οίκο, η Δύση έχει καταγγείλει τη ρωσική κίνηση με αποκαλυπτικούς όρους. Όμως, αν η κριτική επανέλθει στη μήτρα του πολιτικού ρεαλισμού, η μόνη πιθανή λύση περνάει μέσα από τους διαδρόμους της διπλωματίας και απαιτεί από την Ουάσιγκτον να ασκήσει πίεση σε χώρες με ειδικό βάρος (Αίγυπτος, Ινδία, Σαουδική Αραβία), ώστε, με τη σειρά τους, να μεταπείσουν το Κρεμλίνο.

Εάν οι τιμές του σιταριού δεν εκτιναχθούν, η Ουάσιγκτον και οι Βρυξέλλες θα πρέπει είτε να αποδεχθούν τον ρωσικό αποκλεισμό, είτε να προσφέρουν εκχωρήσεις στη Μόσχα και να καταβάλουν στα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης μεγάλες επιδοτήσεις για να δεχθούν εκείνα το ουκρανικό σιτάρι. Καμία από τις παραπάνω δεν αποτελεί καλή επιλογή, ωστόσο το Κίεβο θα χρειαστεί βοήθεια.

Από τους ποδοσφαιρικούς αστέρες και τις φουτουριστικές πόλεις, ως την απεξάρτηση από τις ΗΠΑ: Τα μεγαλεπήβολα σχέδια της Σαουδικής Αραβίας

Βαγγέλης Βιτζηλαίος,
Συντονιστής Κύκλου Διεθνών & Ευρωπαϊκών Αναλύσεων
ΕΝΑ, Υποψήφιος Διδάκτωρ Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας,
Πανεπιστήμιο Πειραιώς

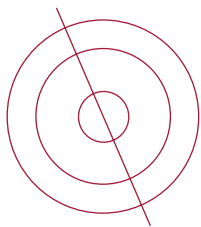
Οι κινήσεις της Σαουδικής Αραβία σε πολλαπλά πεδία αποτυπώνουν τις φιλοδοξίες του Ριάντ σε περιφερειακό και όχι μόνο επίπεδο.

Το υπερσυντηρητικό βασίλειο υλοποιεί το τελευταίο διάστημα μία σειρά από στρατηγικού χαρακτήρα κινήσεις στο πολιτικό και στο οικονομικό πεδίο με στόχο α) να ισχυροποιήσει την ήπια ισχύ του (soft power) αποτελώντας διεθνή πολιτικοοικονομικό παράγοντα, β) να ισχυροποιήσει τη θέση του ως βασικός περιφερειακός παίκτης στη Μέση Ανατολή, γ) να βελτιώσει την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό, εξωραϊζοντας τις υποθέσεις παραβίασης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γεωπολιτικές φιλοδοξίες και «απεξάρτηση» από τις ΗΠΑ

Ο δρόμος για την επίτευξη των φιλόδοξων στρατηγικών του Ριάντ περνά μέσα και από την αναθεώρηση των συμμαχιών του. Η άλλοτε (;) παραδοσιακή σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών Σαουδική Αραβία έχει στραφεί προς το μπλοκ Κίνας – Ρωσίας.

Τον περασμένο Ιούνιο οι σαουδαραβικές εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου -με έκπτωση μάλιστα- κατέγραψαν ρεκόρ δεκαετίας, εξέλιξη που συμβάλλει σημαντικά στην αποδυνάμωση των ενεργειακών κυρώσεων της Δύσης προς τη Μόσχα. Σαουδική Αραβία και Ρωσία συμμαχούν στον ΟΠΕΚ+, συμφωνώντας στη διατήρηση της μείωσης της παραγωγής πετρελαίου (ως τα τέλη του 2024) με στόχο τη στήριξη των τιμών. Στη στάση αυτή είναι

αντίθετες οι ΗΠΑ, που καλούν τα μέλη του Οργανισμού Πετρελαιοεξαγωγικών Κρατών και τους συμμάχους τους να αυξήσουν την παραγωγή ώστε να βοηθηθεί η παγκόσμια οικονομία. Ο Υπουργός Ενέργειας της Σαουδικής Αραβίας πρίγκιπας Αμντουλαζίζ Μπιν Σαλμάν τόνισε ότι η κοινή στάση Ριάντ - Μόσχας είναι δείγμα ενότητας μεταξύ των δύο κρατών. Οι κινήσεις της Σ. Αραβίας με στόχο να ηγηθεί των εξελίξεων στο ενεργειακό πεδίο δείχνουν τη βούληση της χώρας να παίξει κεντρικό γεωπολιτικό ρόλο μέσω της παγκόσμιας αγοράς πετρελαίου και να «απεξαρτηθεί» από τις Ηνωμένες Πολιτείες, δείχνοντας ότι η συμμαχία Ουάσιγκτον - Ριάντ που εγκαθιδρύθηκε μεταπολεμικά, το 1945, στο αμερικανικό πολεμικό πλοίο USS Quincy από τον Αμερικανό Πρόεδρο Φραγκλίνο Ρούσβελτ και τον Σαουδάραβα Βασιλιά Αμπντούλ Αζίζ Ιμπν Σαούντ έχει «ξεθωριάσει» σημαντικά.

Λίγο καιρό νωρίτερα, τον Απρίλιο, η σύναψη συμφωνίας με το Ιράν τον Απρίλιο για την αποκατάσταση των διμερών σχέσεων χαρακτηρίζεται τουλάχιστον ως ιστορική. Και μάλιστα απέκτησε ιδιαίτερη πολιτική σημασία εξαιτίας του γεγονότος ότι η Κίνα λειτούργησε ως «εγγυήτρια δύναμη» της συμφωνίας αυτής.

Sportwashing και Vision 2030

Ο όρος «sportwashing» («ξέπλυμα μέσω του αθλητισμού») χρησιμοποιείται κατά κόρον για να αποτυπώσει τη στρατηγική του Ριάντ ώστε να βελτιώσει την εικόνα της χώρας, αποπροσανατολίζοντας μέσω αθλητικών επενδύσεων και προσέλκυσης διάσημων αθλητών, από την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που καταγγέλλουν διεθνείς οργανώσεις όπως η Διεθνής Αμνηστία. Η αποτρόπαιη δολοφονία του δημοσιογράφου Τζαμάλ Κασόγκι το 2018, για την οποία ο διάδοχος του θρόνου και Πρωθυπουργός της χώρας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν ανέλαβε την ευθύνη -αν και αρνήθηκε την εμπλοκή- κλόνισε περαιτέρω την εικόνα της χώρας.

Υπολογίζεται ότι από τις αρχές του 2021 μέχρι και σήμερα η Σαουδική Αραβία έχει δαπανήσει περί τα 6,3 δισεκατομμύρια δολάρια από το Ταμείο Δημόσιων Επενδύσεων ώστε να εξασφαλίσει συμφωνίες στο χώρο του αθλητισμού. Η απόκτηση της Νιούκαστλ το 2021, ενός ιστορικού ποδοσφαιρικού κλαμπ της Premier League, η μεταγραφή του Κριστιάνο Ρονάλντο στην Αλ Νασρ το 2022 (με μισθό 173 εκατ. λιρών το χρόνο), κάνοντας την αρχή μιας άνευ προηγουμένου εισροής σταρ του ποδοσφαίρου στο πρωτάθλημα της Σαουδικής Αραβίας, η εξαγορά και συγχώνευση δύο παγκόσμιου βεληνεκούς τουρνουά γκολφ (PGA Tour και DP World Tour) υπό την ομπρέλα του LIV

Golf (το οποίο διαχειρίζεται ο επικεφαλής του Δημόσιου Ταμείου Επενδύσεων όπως και τη Νιουκάστλ) καθώς και οι χορηγίες του κρατικού πετρελαϊκού κολοσσού Aramco στη Formula 1 είναι μόνο μερικές από τις κινήσεις του Ριάντ. Είναι ενδεικτικό ότι η πλειοψηφία των μετοχών των κορυφαίων ποδοσφαιρικών ομάδων της χώρας, η Αλ Νασρ, η Αλ Ιτιχάντ, η Αλ Χιλάλ και η Αλ Αχλί εξαγοράστηκαν από το Ταμείο ώστε να επενδυθεί πακτωλός δισεκατομμυρίων που θα προσελκύσει κι άλλους αστέρες.

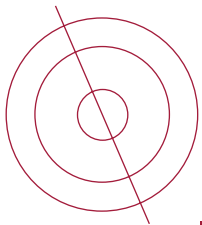
Ο πακτωλός δισεκατομμυρίων σε αθλητικές δραστηριότητες και επενδύσεις εντάσσονται στη φιλόδοξη οικονομική μεταρρυθμιστική ατζέντα του Ριάντ *Vision 2030*, η οποία σχεδιάζει να επενδύσει συνολικά 3,2 τρισεκατομμύρια δολάρια ώστε να μεταρρυθμίσει -και να μειώσει την εξάρτησή της από τα κέρδη του πετρελαίου- την οικονομία της χώρας ως το 2030. Το μεγαλεπήβολο πρόγραμμα περιλαμβάνει πρότζεκτ σε τομείς όπως η ενέργεια, οι υποδομές, ο πολιτισμός, η υγεία.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, πάντα, σε δεύτερη μοίρα

Ωστόσο οι ανησυχίες για καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν λείπει ούτε από τα φαραωνικού τύπου έργα που σχεδιάζονται και υλοποιούνται. Για παράδειγμα, όπως καταγγέλλουν ανθρωπιστικές οργανώσεις η κατασκευή της φουτουριστικής και «πράσινης» πόλης Neom προϋποθέτει τον εκτοπισμό φυλών, με ποινές φυλάκισης και θανατικές ποινές να απειλούν τους μη συμμορφωθέντες.

Το ζήτημα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι κρίσιμο για τη χώρα της Μέσης Ανατολής, η οποία καταγράφει τρομακτικούς αριθμούς στις εκτελέσεις με θανατική ποινή¹. Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αντιφρονούντες και ακτιβιστές από τη Σαουδική Αραβία, τον περασμένο Μάιο εξέδωσαν έναν οδικό χάρτη υπό τον τίτλο «Ένα συλλογικό όραμα για μεταρρύθμιση στη Σαουδική Αραβία» καλώντας σε προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου στη χώρα. Ωστόσο, προς το παρόν και παρά τις εκκλήσεις και επικρίσεις της διεθνούς κοινότητας η πλάστιγγα μεταξύ του οράματος της οικονομικής μεταρρύθμισης και του οράματος για προτεραιοποίηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών, δυστυχώς γέρνει emphaticά προς την πρώτη πλευρά. Πόσο μάλλον, από τη στιγμή που το πρώτο όραμα σχετίζεται άμεσα με την εμπέδωση της Σαουδικής Αραβίας ως ενός ισχυρού γεωπολιτικού και γεωοικονομικού δρώντα πέρα και από τα όρια της πάντα εύθραυστης περιοχής της Μέσης Ανατολής.

¹ Η Ευρωπαϊκή Σαουδική Οργάνωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ESOHR) ανέφερε ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023 εκτελέστηκαν 61 άνθρωποι – 74 ως τον Ιούλιο, σύμφωνα με το Γαλλικό Πρακτορείο.

Ισπανικές εκλογές 2023: Ο χαμένος τα παίρνει όλα(;)

Άρης Παπαδόπουλος,
Πολιτικός Επιστήμονας

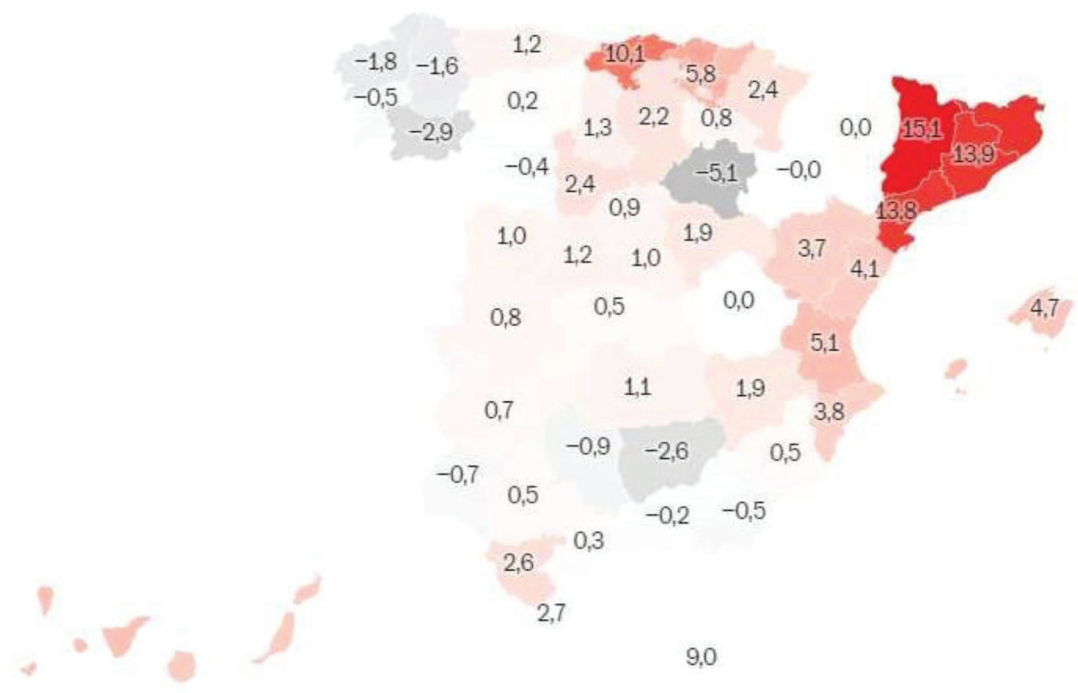
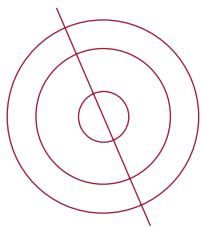
Στον απόηχο των δημοτικών και περιφερειακών εκλογών του περασμένου Μαΐου, ο Πέδρο Σάντσεθ προχώρησε σε έναν τακτικό ελιγμό προκηρύσσοντας βουλευτικές εκλογές εν μέσω καλοκαιριού, στις 23 Ιούνη. Οι δύο στόχοι του ήταν προφανείς: να θέσει όρια τόσο στη δυναμική του τρίτου έως τότε σε δύναμη ακροδεξιού VOX όσο και, κυρίως, σε εκείνη του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, του δεξιού Λαϊκού Κόμματος (ίσως και αποσκοπώντας σε μειωμένη προσέλευση στις κάλπες), και ταυτόχρονα να συμβάλει στην ενίσχυση των δυνάμεων του κυβερνώντος PSOE σε βάρος των δυνάμεων της Αριστεράς και των τοπικών κομμάτων, τα οποία ταλανίζονταν από εσωτερικούς τριγμούς. Άραγε, τα κατάφερε; Αν κρίνουμε από τους απόλυτους αριθμούς, όχι. Αν κρίνουμε από την ουσία, μάλλον ναι. Το κύριο κόμμα της αντιπολίτευσης, το κεντροδεξιό λαϊκό κόμμα, ναι μεν επικράτησε τόσο σε ποσοστό (33%) όσο και σε έδρες (136) αφήνοντας στην δεύτερη και τέταρτη θέση αντίστοιχα τα κόμματα του απερχόμενου κυβερνητικού συνασπισμού (PSOE και Sumar), χωρίς ωστόσο να έχει τη δυνατότητα είτε μόνο του, είτε σε συνεργασία με το εθνολαϊκιστικό VOX, το οποίο ναι μεν βρέθηκε στην 3η θέση, αλλά αισθητά χαμηλότερα (12,4%) από τα ποσοστά που βρισκόταν στις περισσότερες προεκλογικές δημοσκοπήσεις. Λαϊκό κόμμα και VOX κατέλαβαν μόνο 170 από τις 176 έδρες που απαιτούνταν για μία κοινοβουλευτική πλειοψηφία, ενώ συνολικά τα κύρια κόμματα της Δεξιάς κατέλαβαν περί το 45%, ενώ εκείνα της Αριστεράς περί το 44%.

Εκκινώντας ως φαβορί μετά το αποτέλεσμα των τοπικών εκλογών του 2019, ο επικεφαλής του Λαϊκού Κόμματος, αποσκοπώντας στον μέγιστο δυνατό αριθμό ψήφων μέσω της λογικής του «μέσου ψηφοφόρου» για τον ίδιο και το κόμμα του, τόνιζε στην αρχή της προεκλογικής εκστρατείας ότι θα προσπαθούσε να αποφύγει το VOX στον σχηματισμό κυβέρνησης, εγκαταλείποντας στη συνέχεια σταδιακά αυτή τη γραμμή. Την ίδια στιγμή, το PSOE κατέγραφε καλές δημοσκοπικές επιδόσεις, οι οποίες όμως σε καμία περίπτωση δεν ξεπερνούσαν κατά πολύ το αποτέλεσμα του 2019 (28%). Ωστόσο, αυτά τα δημοσκοπικά δεδομένα φαίνεται ότι ανησύχησαν έως –ή και τρομοκράτησαν– ένα τμήμα του εκλογικού σώματος. Για την ακρίβεια, τόσο τα πρόσωπα του εκλογικού συνασπισμού της Αριστεράς (Sumar), με επικεφαλής την Υπουργό Εργασίας Γιολάντα Ντίαθ, όσο και επιφανείς

πολιτικοί του Σοσιαλιστικού Κόμματος, με μπροστάρη τον ίδιο τον Σάντσεθ, από ένα σημείο και μετά δεν περιορίστηκαν στο να προβάλλουν τα επιτεύγματα της απερχόμενης κυβέρνησης, τόσο στα δημόσια οικονομικά όσο και σε μια σειρά από κοινωνικά ζητήματα, αλλά συνδύασαν τη θετική τους καμπάνια με ισχυρά στοιχεία «αρνητισμού» (εικόνα 2). Σε συνέχεια του «Νόμου υπέρ της Δημοκρατικής Μνήμης»², ο οποίος προέβλεπε μέχρι και την εκταφή των οστών του δικτάτορα Φράνκο από το μνημείο που ο ίδιος είχε θεμελιώσει πλησίον της πρωτεύουσας Μαδρίτης, τα δύο μεγαλύτερα προοδευτικά κόμματα υπενθύμιζαν σε όλους τους τόνους ότι η ψήφος στο Λαϊκό Κόμμα αυτομάτως έδινε το «πράσινο φως» για τη συμμετοχή του VOX στην κυβέρνηση.

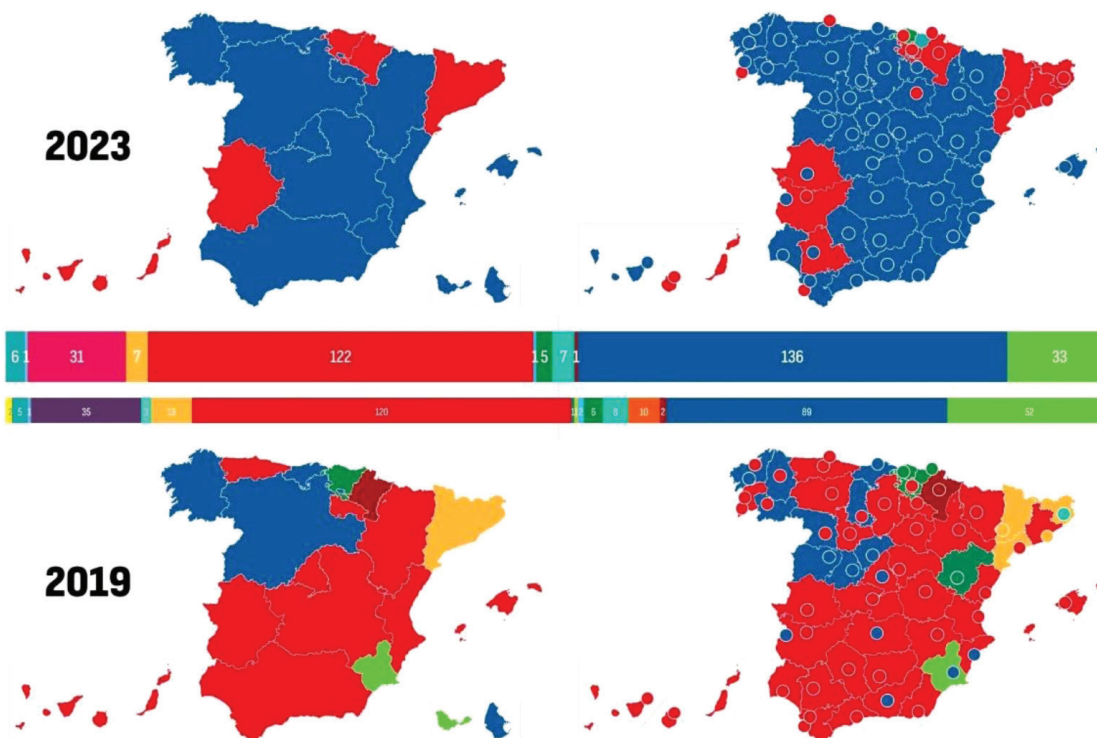
Τον αντίκτυπο αυτού του «δημοκρατικού προσκλητηρίου» συνοψίζει σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα των εκλογών: το PSOE ανέτρεψε κάθε προγνωστικό, κατορθώνοντας να επιτύχει ένα εκλογικό αποτέλεσμα σαφώς καλύτερο από εκείνο του 2019 (7,7 έναντι 6,7 εκατομμυρίων ψήφων και 2 έδρες περισσότερες), φτάνοντας το 31,7 %, παρά την ήττα του. Η επιστράτευση της λογικής της «χρήσιμης ψήφου» βοήθησε την παράταξη-κορμό της Κεντροαριστεράς είτε να συγκρατήσει δυνάμεις είτε να τις αυξήσει θεαματικά, «επαναπατρίζοντας» πλήθος ψηφοφόρων που την προηγούμενη δεκαετία είχαν κάνει στροφή προς τη ριζοσπαστική Αριστερά (Podemos) ή προς διάφορα τοπικιστικά, κεντρώα (PNV και PRC) ή αριστερά (Compromís, CHA, ERC, CUP), κόμματα. Αυτό το φαινόμενο εντοπίζεται εντονότερα στις μεγάλες πόλεις και τα βιομηχανικά προάστια, κυρίως στην Καντάβρια (στον ισπανικό Βορρά), τη χώρα των Βάσκων (επίσης βόρεια, ανατολικά της Καντάβρια) και την Καταλονία (βορειοανατολικά), όπου το ποσοστό του PSOE αυξήθηκε κατά 15(!) ποσοστιαίες μονάδες (Εικόνα 1). Στην ίδια περιοχή μεγάλο τμήμα της «χρήσιμης ψήφου» κατευθύνθηκε προς το Sumar, με αποτέλεσμα οι δυνάμεις της Αριστεράς που το απαρτίζουν να χάσουν εκεί μεσοσταθμικά μόλις μία ποσοστιαία μονάδα (σε σύγκριση με την απώλεια τριών μονάδων στο σύνολο της επικράτειας). Αιχμή του δόρατος ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος σε πληθυσμό νομός της χώρας, ο νομός της Βαρκελώνης (με σχεδόν 6 εκατομμύρια κατοίκους), όπου ο συνασπισμός της Αριστεράς κατέλαβε τη δεύτερη θέση (σχεδόν 17%) πίσω από το PSOE (33,5%).

² Ο νόμος αυτός εισήχθη το 2021 και άρχισε να εφαρμόζεται το 2022. Υπήρξε ένα από τα εμβληματικότερα αιτήματα της Ισπανικής Αριστεράς κατά τις διαπραγματεύσεις για τον σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας με το Σοσιαλιστικό Κόμμα το 2019.

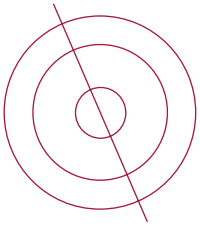
Εικόνα 1: Ο Χάρτης που απεικονίζει τη μεταβολή των ποσοστών του PSOE σε σύγκριση με τις βουλευτικές εκλογές του 2019. Όσο πιο σκούρο γκρι είναι το χρώμα, τόσο μεγαλύτερη είναι η πτώση των ποσοστών του που σημειώνεται στον οικείο νομό. Αντίθετα, όσο το χρώμα γίνεται πιο σκούρο κόκκινο, τόσο μεγαλύτερη είναι η αύξηση των εκλογικών ποσοστών του PSOE.

Στον αντίποδα, τα δεξιά κόμματα κατάφεραν να κινητοποιήσουν επιτυχημένα μεγάλο τμήμα του δικού τους ακροατηρίου, κάτι που αποδίδεται και στην αυξημένη κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες (70,4%) συμμετοχή, εν μέσω θερμοκρασιών που άγγιζαν τους 40 βαθμούς Κελσίου. Στη Γαλικία (στη βορειοδυτική Ισπανία), περιοχή από όπου προέρχονταν αμφότεροι οι υποψήφιοι πρωθυπουργοί του Λαϊκού Κόμματος, Αλμπέρτο Νιούνιεθ Φεϊχό, και του Sumar, Γιολάντα Ντίαθ, η συμμετοχή αυξήθηκε θεαματικά, από το 55% στο 73%. Συγκεντρώνοντας τις περίπου 3-5 μονάδες που απώλεσε συγκριτικά με το 2019 το VOX σχεδόν σε κάθε περιφέρεια, το περίπου 7% που είχε καταλάβει τότε το κεντροδεξιό κόμμα Ciudadanos (που αυτήν την φορά δεν μετείχε στην εκλογική διαδικασία) καθώς και ένα τμήμα πρώην ψηφοφόρων του PSOE στις συντηρητικότερες επαρχιακές εκλογικές περιφέρειες, το Λαϊκό Κόμμα εδραίωσε την πρωτοκαθεδρία του στο μεγαλύτερο τμήμα της χώρας. Σχεδόν κάθε δήμος της μητροπολιτικής περιοχής της πρωτεύουσας Μαδρίτης, αλλά και κρίσιμες περιφέρειες (Βαλένθια, Αραγονία) στις οποίες συνήθως «καθρεφτίζεται» το συνολικό αποτέλεσμα της χώρας, βάφτηκαν με βαθύ γαλάζιο (Εικόνα 2), όπως άλλωστε και ιστορικά προπύργια των Σοσιαλιστών και της Αριστεράς, όπως η Ανδαλουσία στο Νότο και η Αστούριαν στον ισπανικό Βορρά.

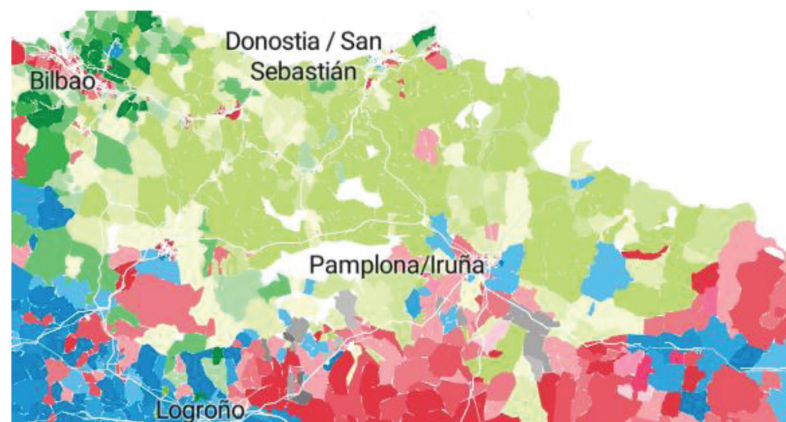

Εικόνα 2: Απεικόνιση εδρών (στη μέση) και νικήτριας παράταξης ανά περιφέρεια (αριστερά γραφήματα) και ανά νομό (δεξιά γραφήματα) στην Ισπανία στις εκλογές του Νοεμβρίου 2019 και του Ιουλίου 2023. Το ανοιχτό πράσινο συμβολίζει το κόμμα VOX, το σκούρο πράσινο βασκικά κόμματα, το κίτρινο το τοπικό καταλανικό αριστερό κόμμα ERC, ενώ το μπλε και το κόκκινο συμβολίζουν το Λαϊκό και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ισπανίας, αντίστοιχα.

Από τα μικρότερα αριστερά τοπικιστικά-εθνικιστικά κόμματα, τα μόνα δύο που κατέγραψαν αυτή τη φορά επιτυχίες ήταν το BNG στη Γαλικία και το EH Bildu στην Χώρα των Βάσκων. Το τελευταίο έφτασε δύο μόλις μονάδες μακριά από το να πετύχει ένα ιστορικό αποτέλεσμα, να γίνει δηλαδή πρώτη πολιτική δύναμη στη χώρα των Βάσκων (Εικόνες 3 και 4), ενώ για πρώτη φορά εξέλεξε 6 βουλευτές στο ισπανικό Κοινοβούλιο, τους 5 από τους 3 νομούς της Χώρας των Βάσκων και τον 1 από τη γειτονική Ναβέρα, όπου το βασκικό στοιχείο είναι κάτι παραπάνω από έντονο. Τα εκλογικά ποσοστά των δύο αυτών κομμάτων ήταν συνέχεια των βελτιωμένων τους επιδόσεων στις τοπικές εκλογές. Το ίδιο και οι «χαμηλές πτήσεις» των καταλανικών κομμάτων, εκ των οποίων ένα (CUP) αφανίστηκε, χάνοντας την κοινοβουλευτική του εκπροσώπηση, και τα άλλα δύο (ERC και Junts) υποχώρησαν σημαντικά.

Resultados por partido	2023			2019		
PARTIDO	ESCAÑOS	VOTOS	%	ESCAÑOS	VOTOS	%
● PSE-EE (PSOE)	5 +1 ▲	289.826	25.27 %	4	227.396	19.31 %
● EAJ-PNV	5 -1 ▼	275.782	24.05 %	6	379.002	32.19 %
● EH BILDU	5 +1 ▲	274.676	23.95 %	4	221.073	18.78 %
● PP	2 +1 ▲	131.789	11.49 %	1	104.746	8.9 %
● SUMAR	1	127.031	11.07 %	-	-	-
● VOX	0 =	29.943	2.61 %	0	28.979	2.46 %

Εικόνες 3 και 4: Η αλγεβρική (πάνω) και γεωγραφική (κάτω, με ανοιχτό πράσινο) αποτύπωση της αυξημένης επιρροής του αυτονομιστικού EH Bildu στην ευρύτερη χώρα των Βάσκων. Ισπανίας, αντίστοιχα.

Ωστόσο, στο εξής τα δύο τελευταία κόμματα θα αποτελέσουν «κλειδί» στις διαπραγματεύσεις για το σχηματισμό κυβέρνησης: Καθώς ο Πέδρο Σάντσεθ έχει εξασφαλίσει την υποστήριξη όλων των κομμάτων εκτός από το Λαϊκό Κόμμα και το VOX, τα ζητήματα της απελευθέρωσης πολιτικών κρατουμένων και της διεξαγωγής δημοψηφίσματος αναμένεται να τεθούν από τα καταλανικά κόμματα στον μέχρι πρότινος Πρωθυπουργό, ο οποίος όμως θεωρείται ότι έχει το πάνω χέρι στη διαπραγμάτευση, λόγω της εκλογικής κυριαρχίας –έπειτα από χρόνια– του κόμματός του στην Καταλονία. Οι αναλυτές εκτιμούν ότι για τον λόγο αυτό δεν θα είναι καθόλου εύκολο για τους επικεφαλής των ERC και Junts να αρνηθούν μια συμβιβαστική λύση για το καταλανικό ζήτημα, καθώς, αν το πράξουν, θα προκαλέσουν πρόωρες βουλευτικές εκλογές αργότερα εντός του 2023, διακινδυνεύοντας την πολιτική τους εξαϋλωση προς όφελος του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Όσον αφορά τη Δεξιά, παρά το πολύ καλό αποτέλεσμα για το Λαϊκό Κόμμα, η πτώση σε ποσοστά και έδρες του VOX, αλλά και η άρνηση τοπικιστικών κεντρικών κομμάτων (όπως το PNV) να υποστηρίξουν στη Βουλή, έστω και διά της αποχής, την υποψηφιότητα του Φεϊχό ως Πρωθυπουργού, αφήνουν κατά πάσα πιθανότητα τόσο το VOX όσο και το Λαϊκό Κόμμα εκτός κυβέρνησης, τουλάχιστον μέχρι... τις επόμενες εκλογές.

Επιτέλους ψηφίζεται οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το έδαφος

Χρίστος Τσαντήλας,
Δρ. Εδαφολογίας, Γεωπόνος, Επιστημονικός Συνεργάτης ΕΝΑ

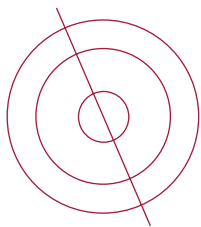
Πολύ πρόσφατα (στις 5 Ιουλίου 2023) υπήρξε μια ιδιαίτερα θετική εξέλιξη που στοχεύει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων παραγωγής τροφίμων. Η εξέλιξη αυτή αφορά στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωκοινοβούλιο για ψήφιση δέσμης νομοθετικών μέτρων που καλύπτουν ένα κενό, που τοποθετούσε το έδαφος σε χαμηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με τα περιβάλλοντα του αέρα, του νερού και της θάλασσας. Σημειώνεται ότι παρά τις συνεχείς προσπάθειες της επιστημονικής κοινότητας και των υπηρεσιών της ΕΕ ήδη από το 2000 όταν είχε ψηφισθεί η Οδηγία για τα νερά (2000/60/ΕΚ) για την ψήφιση παρόμοιας οδηγίας για τα εδάφη, λόγω ισχυρών αντιδράσεων κυρίως της Γερμανίας, οι σχετικές αποφάσεις συνεχώς αναβάλλονταν.

Ο λόγος για τον οποίο το ζήτημα αυτό είναι σημαντικό σχετίζεται με τη σημασία των οικοσυστημικών λειτουργιών του εδάφους για τον άνθρωπο και το περιβάλλον³. Το έδαφος προμηθεύει το 95-99% της τροφής των 8 δισ. ανθρώπων του πλανήτη, αποτελεί τη μεγαλύτερη αποθήκη άνθρακα στο χερσαίο τμήμα της γης, καθαρίζει το νερό και φιλοξενεί περισσότερο από το 25% της συνολικής βιοποικιλότητας, για να αναφερθούν οι βασικότερες λειτουργίες του. Στην ΕΕ, αν και οι διαδικασίες πολλές φορές είναι πολύ αργές, η έννοια των υγιών εδαφών βρίσκεται στον πυρήνα των διακηρύξεων και των πολιτικών της, όπως αυτές εκφράζονται με την Πράσινη Συμφωνία για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας, της μηδενικής ρύπανσης, της βιώσιμης παροχής τροφίμων και ενός ανθεκτικού περιβάλλοντος. Η ΕΕ έχοντας θέσει ως στόχο να γίνει η πρώτη ήπειρος με κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050 έχει υιοθετήσει σειρά ανακοινώσεων και μέτρων εντός της Οδηγίας για τη βιοποικιλότητα, τη στρατηγική «από το χωράφι στο πιάτο», την κυκλική οικονομία και τον κλιματικό νόμο, εντός των οποίων περιέχονται δράσεις προστασίας των εδαφών⁴. Με ένα πακέτο προτάσεων επιδιώκεται η επικαιροποίηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας ώστε να μειωθούν τα αέρια του θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 55% μέχρι το 2030⁵.

³ Έδαφος και Κλιματική Αλλαγή. Παρατηρητήριο βιώσιμης Ανάπτυξης ΕΝΑ. <https://www.enainstitute.org/publication/%ce%ad%ce%b4%ce%b1%cf%86%ce%bf%cf%82-%ce%ba%ce%bb%ce%b9%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b1%ce%bb%ce%bb%ce%b1%ce%b3%ce%ae/>

⁴ Panagos et al. 2022. Soil priorities in the European Union. *Geoderma Regional*. 29. <https://doi.org/10.1016.j.geodrs.2022.e00510>.

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

Η ανάγκη επίσπευσης στη λήψη μέτρων για τη διατήρηση και ενίσχυση της υγείας των εδαφών προκύπτει από το γεγονός ότι η υποβάθμισή της έχει προχωρήσει σε έντονο βαθμό. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Γενικής Διεύθυνσης Έρευνας και Καινοτομίας της ΕΕ, το 60-70% βρίσκεται ήδη σε μη υγιή κατάσταση και επιπλέον το 13% περίπου των εδαφών της υποφέρουν από ισχυρή διάβρωση, η οποία όπως εκτιμάται προκαλεί ετήσια οικονομική ζημία περί το 1.25 δισ. ευρώ λόγω μείωσης της παραγωγικότητας της γεωργίας. Επίσης, λόγω της κακής διαχείρισης τα εδάφη εκλύουν κάθε χρόνο στην ατμόσφαιρα 7.4 εκατ. τόνους άνθρακα, το 25% των εδαφών της ΝΑ Ευρώπης βρίσκεται σε υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης, η αλλαγή χρήσης γης και η σφράγιση των εδαφών οδηγεί σε μεγάλη απώλεια της γεωργικής γης (από το 2012-2018 χάθηκαν 2,640 km², ενώ σε 2.8 εκατ. θέσεις τα εδάφη είναι ρυπασμένα.

Τελευταία φαίνεται ότι οι προτεραιότητες της ΕΕ για την προστασία του εδάφους έχουν αλλάξει προς θετική κατεύθυνση. Μέσω του προγράμματος Horizon, καθιερώθηκε ως μία από τις πέντε σημαντικότερες αποστολές (missions) η «Συμφωνία για το Έδαφος στην Ευρώπη». Με σχετική διακήρυξη που δημοσιεύθηκε πρόσφατα (soil manifesto)⁶, αποφασίσθηκε η δημιουργία 100 ζωντανών εργαστηρίων που θα οδηγήσουν στη μετάβαση σε υγιή εδάφη που είναι ένα ουσιαστικό βήμα προς την κατεύθυνση λήψης μέτρων για την προστασία και ενίσχυση της υγείας των εδαφών. Η πιο σημαντική όμως ενέργεια ήταν η προαναφερθείσα πρόταση Νόμου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παρακολούθηση των εδαφών (Soil Monitoring Law). Η προτεινόμενη Οδηγία ορίζει με σαφήνεια όλες τις έννοιες που σχετίζονται με το έδαφος, τις λειτουργίες του, τη διαχείρισή του και κυρίως με το τι σημαίνει υγεία του εδάφους και πως εκτιμάται. Βέβαια διατυπώθηκαν και κριτικές που φαίνεται να έχουν βάση, όπως για παράδειγμα της Αναπληρώτριας Υπεύθυνης Πολιτικής για το έδαφος της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος Caroline Heinzl, η οποία επισημαίνει ότι ο νόμος εστιάζει απλώς στην παρακολούθηση της υγείας κυρίως και όχι στη διασφάλιση της βελτίωσής της⁷, γεγονός που αποδεικνύεται από την αλλαγή του αρχικού τίτλου που ήταν «νόμος για την υγεία του εδάφους-(soil health law) σε απλώς «νόμο του εδάφους (soil law). Αυτό βέβαια δεν εμποδίζει τις εθνικές νομοθεσίες που θα ακολουθήσουν με την υιοθέτηση της Οδηγίας από τα κράτη-μέλη να βελτιώσουν την αδυναμία αυτή.

⁶ The Mission Soil Manifesto: Contribution ID: 4b5701d5-8d4e-45c3-b887-b8743311014e.

⁷ <https://eeb.org/new-soil-law-offers-glimmer-of-hope-for-eu-soils-but-lacks-teeth/>

Για την κατάσταση στη χώρα μας σε ό,τι αφορά την υγεία των εδαφών αναφέρονται ενδεικτικά τα παρακάτω αρνητικά στοιχεία: Δεν υπάρχει ενιαίος εδαφολογικός χάρτης σε λειτουργική κλίμακα για τη γεωργική πράξη, αν και το σχετικό πρόγραμμα κατάρτισης του άρχισε από το 1977 και έχουν εκτελεσθεί δύο μεγάλα ποσοτικά και ποιοτικά προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από τον ΟΗΕ και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις όχι μόνο δεν προστατεύουν τη μεγάλη κατηγορία των γεωργικών εδαφών από την αλλαγή χρήσης τους, αλλά τη διευκολύνουν με πρόσχημα την ικανοποίηση άλλων προτεραιοτήτων, όπως της παραγωγής ενέργειας⁸. Τα μέτρα που περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής ή δεν εφαρμόζονται επαρκώς ή δεν επαρκούν για την προστασία, διατήρηση και ενίσχυση των εδαφών. Αυτό έχει οδηγήσει στην μετάπτωση υγιών εδαφών -που σήμερα εκτιμάται ότι καταλαμβάνουν εκτάσεις μεγαλύτερες του 1/3 του συνολικού εδάφους της χώρας- σε κατάσταση έντονου κινδύνου ερημοποίησης, κυρίως στις ανατολικές περιοχές της Ελλάδας, τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη⁹. Καιρός λοιπόν να αναθεωρηθεί η στάση της χώρας αλλάζοντας την πολιτική της για τη διαχείριση των εδαφών.

⁸ Ηλιακή ενέργεια και Γεωργία: Μία άρρηκτη δυναμική σχέση. Παρατηρητήριο βιώσιμης Ανάπτυξης ΕΝΑ. <https://www.enainstitute.org/publication/%CE%B7%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BD%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%AC%CF%81%CF%81%CE%B7%CE%BA%CF%84%CE%B7-%CE%B4/>

⁹ Yassoglou et al. 2017. The Soils of Greece. Springer.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

** Η παρούσα δημοσίευση εκφράζει τις απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζει απαραίτητα ή και στο σύνολό της το ΕΝΑ*

